

ביאורים

יש באדם רצון תמידי לדעת את אשר יתרחש בעתיד. לעיתים רצון זה יכול להעיד על חולשה. האדם בורח מהתעסקות והשקעה בהווה המסובך ופונה לעתיד הטומן בחובו הפתעות רבות. חשק זה יכול להיות גם לנבוע גם מסקרנות גרידא על מה שיהיה בהמשך חייו של האדם. אך יש בתשוקה זו גם רצון אמיתי להתיר את הספקות המייגעים את האדם ומטריפים את מנוחתו. למשל אדם שעומד מול הכרעה קשה האם לבצע ניתוח מסובך. האם להתחתן עם אשה זו או עם בחור זה. אלו שאלות קיומיות אשר לעתים האדם עומד חסר אונים מולם. הוא עשה את כל ההשתדלות כדי להגיע להכרעה ואף על פי כן ההחלטה כבדה מנשוא. ידיעת העתיד היתה מאפשרת לאדם לכוון נכון את מעשיו. להיות רגוע עם החלטותיו ולהשקיע את המאמץ במקום בו הוא נדרש. שאלו חיפש את אתונות אביו. השקיע זמן וכוחות בחיפוש מייגע. אם היה יודע היכן הם- היה חוסך זמן יקר שהיה מוקדש לבניה אישית ולפיתוח הכלל. זהו כוחו של הנביא. יכולת לצפות את העתיד ועל פי ההדריך את האדם להשקיע את כוחותיו במקום בו הם יצאו לפועל באופן הכי מירבי. יתכן שהיום מתנה נפלאה זו נמנעה מאיתנו כי היא תגרום לנו לחוסר השתדלות, לעצלנות, ולתלות מסוכנת בנביא ולא במה שחנן אותנו הקב"ה.

הקוסמים ומגידי העתידות שהיו במהלך הדורות קמו כדי לספק את רצונו של האדם לדעת את עתידו. אך דבריהם מסופקים. יתכן שמה שאומרים יתקיים ויתכן שלא. אם כן אין שום משמעות לדבריהם! האדם לא יכול להיות רגוע ולחיות בוודאות לאור תחזיתם. הוא נכנס מבולבל ויוצא מבולבל עוד יותר. לעומת זאת, הנביא דובר אמת. כל מה שיאמר על העתיד יתקיים במלואו. לכן אפשר לבטוח בו ולנהל את חייו בצורה הטובה ביותר על פיו.

הרחבות

• תפקיד הנביא

ולא היה מתחדש אצלם דבר שלא היו שואלים עליו לנביאים בכל ענייניהם. מהו תפקידו של הנביא בישראל? מההקבלה ומההנגדה של התורה, ושהרמב"ם מזכיר כאן בדבריו, בין הנביאים לקוסמים, היה ניתן לחשוב שתפקיד הנביא הוא להגיד את העתידות ולהורות מעשית לפרט איך לסדר את ענייניו. אך לעיל כתב הרמב"ם "שיקרא לבני אדם לעבוד את השם, ויצווה על מצוותו ויזהיר לשמור התורה... ויצווה בציווים ויאסור איסורים בדבר שאינו מן התורה..." משמע שתפקידו של הנביא הוא ביחס לכלל הציבור, לחנך ולהשפיע בחיזוק שמירת התורה והמצוות. נראה לומר, שאמנם הנביא היה גם עוזר לבני אדם בשאלות פרטיות, בין השאר על ידי הגדת העתיד וכדו', אך עיקר עניינו של הנביא היה להדריך את הציבור ואת המלכים בדרכי ה'. מעין זה כתב בעל ספר העיקרים "כי עיקר מציאות הנביא הוא לזה התכלית, להזהיר על קיום התורה ועבודת ה' ועשיית הדברים הנרצים לו יתברך להיות האדם תמים עם ה' ולא להגדת העתידות... כי זאת הייתה עיקר הכוונה האלוהית, להשפיע שפע אלוהי על הנביאים, כדי שעל ידם יגיע האדם אל שלמותו האנושי בהיותו עושה דברים הנרצים אצל האל" [מאמר ג, ח]. ובמקום אחר הוסיף "עיקר מציאות הנבואה אינה כדי להגיד העתידות ולסדר עניינים פרטיים אישיים כמו שיוודע ע"י קוסמים... אלא להגיע האומה בכללה אל השלמות האנושי" [מאמר ג, ב].

שאלות לדין

האם לחוזים ולקוסמים יש 'כוחות'? אם כן, מהם אותם כוחות? מניין מקורם?
עם ישראל צריך נביאים גם לצרכים חומריים. האם זהו מצב אידאלי?

על הכול
שואלים את
הנביא

ולא היה מתחדש אצלם דבר שלא היו שואלים עליו לנביאים בכל ענייניהם. ולולא זה - לא בא שואל לשמואל (שם ט) בעד אבדה שאבדה ממנו בהתחלת ענינו. ואין ספק שהדבר כך: כי הקדוש-ברוך הוא הקים לנו נביאים חלף הוברי שמים והמעוננים והקוסמים, כדי ששואלים בכללים ובפרטים ויודיעונו בכל הדברים הנאמנים מהאל, כמו שיגידו הקוסמים ההם דברים שאפשר שיתקמו ואפשר שלא יתקמו, כמו שנאמר: "כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל-מעוננים ואל-קוסמים ישמעו... נביא מקרבך מאחיד כמני" וגו' (דברים יח יד-טו). ובשביל ענינים אלו היו קוראים שם הנביא: 'רוּאָה' - כי היה רוּאָה העתידות קדם היותם, כמו שאמר: "כי לנביא היום יקרא לפנים הרוּאָה" (שמואל א ט ט).

ההבדל בין
הנביאים
לקוסמים

ופן יחשב חושב ויאמר: אם בקיום הודעת החדושים והעתידות תתקיים הנבואה לטוען אותה - הנה כל הקוסמים והוברי שמים ובעלי הכחות הפשטיים יכולים לטען טענת נבואה, שאנו רואים אותם עין בעין כל היום מגידים מה שעתידי להיות? - וזה, חי נפשי, פרק גדול! וראוי לבאר אותו, כדי שיתבאר ההפרש בין דברי המתנבא בשם אלהים ודברי בעלי הכחות. ואני אומר: שהקוסמים והוברי שמים ואנשי החבנרה היא, יגידו העתידות ההיות, אבל יצדק קצתם וישקר קצתם בהכרח. וזה הדבר אנו רואים אותו תמיד, ויסקימו עליו גם כן אנשי המלאכה ההיא, ואתותם לא ינכרו. אבל יתרון כל איש מהם על חברו: בהיות כל שקרי איש אחד פחות משקרי זולתו. אך שיצדקו בכל דקדוקי העתידות - זה אי אפשר להיות. ובעלי הכחות האלו לא יכנו נפשם, ולא יתהללו שיצדקו בכל חלקי הדברים, אבל אומרים: שזאת השנה תהיה בצרת ושלא ירד גשם כלל - ונמצא שהיה בה גשם מעט. או שיאמר: שמוחר ירד גשם - ונמצא שירד ליום שלישי, וכדומה לו, וזה הדבר יקרה לו פשיה בקי מאד, ומן הידועים בשם אפשר דברו עליהם בספרים. וזה ענין דברי ישעיהו לבבל: "יעמדו-נא וישיער הברי שמים החיים בכוכים מודיעים לחדשים מאשר באו עליך" (ישעיה מז ג). ואמר רבותינו (בראשית רבה פה), 'מאשר' ולא 'כל אשר'. ואין מועדי הנביאים והבטחתם כן, אבל יצדק הכל עד מלה אחרונה ולא יפל דבר מדבריהם, לא קטן ולא גדול, כל ימי עולם בכל אשר ידבר בו בשם האל. ועל כן פשישו ריקם דבר מדבריו - נדע שקרו. והוא מה שאמר: "כי לא יפל מדבר ד' ארצה" (מלכים ב י). ולענין זה רמזו ירמיהו בחולמים שיצדקו במראיתם, שהיו מודיעים מה שיראו להם החלומות על דרך הנבואה, והיה מוכיחם ומשחית טענותם, באמרו: "הנביא אשר-אתו חלום - יספר חלום, ואשר דברי אתו - ידבר דברי אמת, מה לתבן את-הבר' נאם ד'" (ירמיה כג ח). ופרשו החכמים הענין הזה: ש'הנבואה' - היא ברורה ואין בה תערובת מן הפזב, כמו הבר המברר מן התבן. והחלומות וכיוצא בהם מן הידענים - רבם קזב, פתבן שיש בו איה גריגרי חטה. ואמרו: "כשם שאי אפשר לבר בלא תבן, כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים" (ברכות נה א).

בהתחלת ענינו - בתחילת המסופר לנו על שאל. הוברי שמים - אסטרוטולוגים החוזים בכוכבים. פרק גדול - נושא חשוב. ההיות - העתידים להיות. אנשי המלאכה ההיא - הקוסמים. ואתותם לא ינכרו - הם לא יתכחו לעניינם. לא יכנו נפשם - לא יספרו על עצמם. הידועים בשם - הקוסמים המפורסמים. מאשר - באופן חלקי. מועדי - הגדת עתידות. אבל - אלא. שיצדקו במראיתם - שיש להם (לפעמים) חלומות אמיתיים. הבר - תבואה.